

Egy mondat, egy szabály – egy közösség

A Gal 2,19–20 szövegközpontú magyarázata

Adolf Deißmann 1911-ben megjelent műve előszavában így jellemzi Pált: „*homo novus*, [...] *homo religiosus*, a misztika klasszikusa, ugyanakkor maga a józan gyakorlatiasság, [...] aki Krisztusban a világnak megfeszítette mint világpolgár és világvándor halhatatlanná lett, s aki a világ tanítójaként mind a mai napig hat a világra.”¹ Művének második kiadásában, ahol Deißmann a misztika lényegét és típusait még alaposabban kidolgozta, a páli Krisztus-misztikát az apostoltól kölcsönzött két kifejezéssel írja le: Krisztus Pálban (bennem), Pál (én) Krisztusban. A sűrített gondolatot a Krisztus-Lélek képzetével bontja ki: „Az apostol az élő, jelenvaló pneumatikus Krisztusban él, aki körülveszi és betölti őt, aki szól hozzá, és aki benne és általa szól.” Ez a páli kegyesség lényege: Krisztus-közösség, Krisztusban való lét², Krisztus léte „bennem”. Ezért lett a Krisztus-közösség legerőteljesebb és legbensőségebb kifejezője a Galata levél jól ismert igéje: $\zeta\eta\ \delta\epsilon\ \epsilon\upsilon\ \epsilon\mu\omicron\iota\ \chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$. Az emberi lélek rejtekéből feltörő hitvallás, a Krisztus-immanencia legmélyebb átélésének megnyilatkozása.

Pál apostol szavainak titokzatos mélyégétől lenyűgözve az „élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus” paradoxonja, a keresztyén lelki megtapasztalás legtöbbit idézett mondatává lett. Ebben az egyetlen mondatban sűrűsödik össze a Krisztusra néző és a Krisztussal eltelt szív édes gyönyörűsége, csillapíthatatlan szenvedélye; az a megmagyarázhatatlan, titokzatos megragadottság, mely az „él benne a Krisztus” nyilatkozaton kívül alig képes még valamit mondani önmagáról. Ezért vált ez a nyilatkozat a „befogadtam a szívembe Krisztust” típusú, bensőséges kegyességet sürgető buzgalom alapvető és kizárólagos kritériumává.

Ott, ahol az „él bennem a Krisztus” hitvallás egy sajátos kegyesség alaptételévé válik, az írásmagyarázat jól ismert jelenséggel találja szembe magát. A mondat, vagy az igevers önálló életre kel, s mert függetlenedett szövegkörnyezetétől, már nem az Írás tartalmát tükrözi, hanem egy belső, szubjektív élménytartalmat hoz a felszínre. Ezért a magyarázónak az a feladata, hogy a kiragadott szövegegységet eredeti környezetébe visszahelyezve, utána járjon a szövegszintű jelentésnek. Különben a Lélek ihlette mondat könnyen betűvé válhat, abból pedig, ami egykor konkrét helyzetre tekintő tanítás volt, életszabály lesz, olyan abszolút kritérium, mely egyedül hivatott különbséget tenni szentséges és szentségtelen, igaz és hamis között.

¹ Idézi Adolf Deißmann: *Paulus*. Tübingen, Verlag von J. B. C. Mohr (Paul Siebeck), 1925². IX. (A továbbiakban: Deißmann: *Paulus*.)

² A *Christus-Innigkeit* Deißmann sajátos kifejezése, melyet azért használ, hogy a félreérthető Krisztus-misztika fogalmát elkerülje. Lásd: Deißmann: *Paulus*. 107.

Az előbbi megfontolások arra serkentenek, hogy az idézett versrészlet jelen-tését abból a szűkebb és tágabb szövegkörnyezetből értsük meg, amelybe termé-szetszerűen beletartozik.

I.

A szűkebb kontextus, a kétversnyi szakasz (19–20), s benne az „él bennem a Krisztus” kijelentés is, csak a közvetlen szövegelőzmény alapján érthető meg. A perikópa történeti háttere az antiochiai eset (Gal 2,11–14), közvetlen gondolati előzménye pedig, a hit általi megigazulásról szóló rövid, de erőteljes szakasz (Gal 2,15–18). Az előbbi speciális helyzet ferdeségét Pál ez utóbbi általános részben leleplezi, s e nyomasztó háttér előtt feltárja a keresztyén élet igazi lényegét (19–20). A tételszerűen hangzó 21. vers a kegyelem fogalmának kiemelésével elvezet a végső következtetésre.

A szakasz tagolását a cselekvő alany változására utaló nyelvi jelek és tartal-mi sajátosságok teszik egyértelművé. A 2,11–14-ben Péter és társai állnak a figye-lem középpontjában (*ők*). A 2,15–17-ben Pál a *mi* többes szám első személyű személyes névmással általában jelöli a zsidó származású Krisztus-hívőket, ide sorolva Péteréket, s önmagát is. Noha a 18. vers tematikailag még szorosan a *mi* szakaszhoz tartozik, az apostol váratlanul egyes szám első személyre vált. Míg az *én* itt a személyes felelősséget hangsúlyozza, a 19–20-ban a személyes érintettsé-
get emeli ki. Az egyes szám első személyű személyes névmás beiktatása ellenére, Pál nemcsak önmagáról beszél, hanem mindkét esetben egy tágabb körre tekint. Feltűnő azonban a 18-ban és a 19–20-ban jelöltek közötti különbség: az *én* ott inkább Pétert és társait tartja szem előtt, mégis általánosságban marasztal el egy helytelen viszonyulást; itt inkább Pálra és a zsidó Krisztus-hívőkre vonatkozik; különösképpen azokra, akik a kegyelemből hit általi megigazulásról szóló tanítást komolyan véve az apostolhoz hasonló következtetésre jutottak, illetve azt most is fenntartják.

Az egyes szám első személyű alany (*én*) kétszeri kiemelése kapocs a külön-böző helyzetet feltáró gondolategységek között. Pál ezzel jelzi, hogy ő nem cso-portok – jók és gonoszak, igazak és bűnösök – között tesz különbséget, hanem viszonyulások között. Igaz, minden viszonyulásnak sajátos következménye van, azonban zárt körök nincsenek. Nincs végérvényesen rögzített helyzet. Hiszen Pál szándéka éppen az, hogy tanításával némelyeket jobb belátásra bírjon.

Az antiochiai eset (Gal 2,11–14)

Pál evangéliumának igazságát egy Antiochiában történt esemény felidézésé-
vel védelmezi a hamis útra tévedt galáciabeliek előtt. Péter, Barnabás és a többi zsidó származású keresztyén, a Krisztusban nyert szabadság alapján fenntartás nélkül asztalközösséget vállalt a pogány származású Krisztus-hívőkkel. De ami-
kor Jakabtól küldöttség érkezett a gyülekezetbe, a körülmetélkedésből valók miat-ti félelemből előbb Péter, majd a Péter példáját követve a többiek is félrevonultak (*ὕποστέλλω*), és elkülönültek (*ἀφορίζω*) pogány származású hittestvéreiktől.

Akik korábban a Krisztusban nyert kegyelem alapján a törvény előírásait nem tekintették kötelező mértéknek a pogányokkal való érintkezésben, most bizonyos rituális-étkezési előírások miatt megtagadták a velük való közösséget. A törvény, annak egyik-másik rendelkezése válaszfallá lett a zsidó és a pogány származású hívők között. De ennél többről volt szó Antiochiában.

A Péterék tette alapjaiban érintette az evangélium igazságát. A törvényre hivatkozó elhúzódo magatartás azt is jelezte, hogy a hit általi megigazulásról szóló keresztyén üzenet (most mégis) kiegészítésre szorul. Valóban igazzá csak az lehet, aki – a kegyelem megtartó erejére támaszkodva – a hit követelménye mellett, a törvény követelményének is eleget tesz. Aki tehát a tisztasági előírásokat figyelmen kívül hagyja, tisztátalan bűnös az: lehetetlen azzal továbbra is egy közösségben élni. Ebből viszont az következik, hogy a törvény fontosabb az evangéliumnál, hiszen pusztán az evangélium alapján nincs (teljes) igazság. Különben a Péterék viselkedése indokolatlan és értelmetlen lenne. Így azonban vagy tudatos tagadása annak, amiben eddig hittek, vagy csupán esztelen tévelygés.

Pál az utóbbi helyzetet fogadja el, és erre építi mondanivalóját. Abból indul ki, hogy Péter és társai félelemből, elhamarkodottan, és nem meggyőződésből cselekedtek. Nem a Krisztusban kapott váltságot utasították el – ez számukra továbbra is fontos maradt –, hanem azon igyekeztek, hogy a törvény előírásai ne szenvedjenek sérelmet. A Jeruzsálemből érkező testvérek kedvéért, a velük való közösségért visszatértek korábbi életmódjukhoz. Mivel a Krisztusba vetett közös hit nem jelenthetett akadályt, nyilvánvaló: tettükben csakis a zsidó mivoltuk elvesztése miatti aggodalom vezette őket. Be akarták bizonyítani, hogy keresztyénységükben is hűek maradtak az ősi hagyományhoz. Ezt viszont csak úgy tehették, ha zsidó identitásukat a mindenkire egyaránt érvényes keresztyén identitás fölé helyezték ott, ahol addig ilyen mérték nem volt, és ilyen megkülönböztetés nem létezett. Külső indíttatásra cselekedtek, és belülről szakítottak. Megtagadták azt, amit korábban elfogadtak és helyeseltek. Külön csoportba szerveződtek, s félő volt, hogy a pogány származású keresztyének is követni fogják példájukat. (Galáciában legalábbis ez a helyzet fenyegetett.) Pál ezért fedtte meg Pétert a nyilvánosság előtt: „Ha te zsidó létedre pogány módra élsz és nem zsidó módra, miként kényszerítetd a pogányokat, hogy zsidó módra éljenek?”

Érdemes felfigyelni arra a körülményre, hogy Pál a Jeruzsálemből érkezőket egyetlen szóval sem marasztalja el az étkezési előírásokhoz való ragaszkodás miatt. A más gyülekezet más rendje számára nem jelent gondot. A jeruzsálemi közösségnek evangéliumi szabadságában áll a maga életrendjét kialakítani. Csak-hogy ami ott természetes, az Antiochiában idegen és kárhozatos, ami ott másodrangú, az itt életbevágóan fontos: a közös üdvösség alapvető teológiai problémája.

Az antiochiai eset teológiai jelentősége és következményei (Gal 2,15–18)

Az antiochiai eset ismertetése után Pál azokról a messzemenő következményekről szól, amelyek elkerülték a meggondolatlan Péterék figyelmét, de el a balgató galáciabeliekét is (3,1). Érveit arra a közös meggyőződésre építi, amelyet

egyaránt elfogadott és magáénak vallott minden keresztyénné lett zsidó és pogány. A kérdéshez azonban a természet szerinti, a született zsidó helyzete felől közelít, és az abszurditásig vezet el. Mivel az antiochiai keresztyén közösség békés rendjét most ebből az irányból érte támadás, Pál arra törekszik, hogy az efféle magatartás evangéliumellenes voltát bebizonyítsa. Mert a lényeglátó gondolkodás – még ha zsidó-keresztyén szemszögből közelít is a kérdéshez – csak egyetlen következtetésre juthat: vagy a törvény tiszteletben tartása lesz a döntő, vagy a Krisztuson tájékozódó hit. Ezt is megtartani, és a másikhöz is ragaszkodni ebben a helyzetben lehetetlen. Mert vagy a törvény által van az igazság, vagy kegyelemből, a Krisztusba vetett hit alapján.

Az új gondolatmenet elején Pál rendkívül keményen szól; zsidót és pogányt élesen szembeállít egymással: „Mi, természet szerinti zsidók, és nem pogányok közül való bűnösök. [...]” Ez a szembeállítás viszont itt nem teológiai természetű, hanem kifejezetten retorikai jellegű. Az apostol ezzel irányítja a figyelmet arra a két döntő felismerésre, amelyek alapján a Péterék magatartásának evangéliumellenes volta feltárható.

Az első döntő felismerés az, hogy még a természet szerinti zsidó is – mint Péter, Barnabás, Pál és a többi antiochiai zsidó-keresztyén – belátja, s ezért tudja: „az ember nem igazul meg a törvény cselekedeteiből, hanem a Jézus Krisztusban való hit által”. Ebből az általános felismerésből jut el aztán a döntő következtetésre: „mi is Jézus Krisztusban hittünk, hogy megigazuljunk a Krisztusban való hitből, és ne a törvény cselekedeteiből; mert a törvény cselekedeteiből nem igazul meg egy test sem”. A természet szerinti, a született zsidó, aki sok tekintetben különb a pogány bűnösnel (Róm 3,1–2; 9,4–5), végső soron arra döbben rá, amiről Pál máshol teljes nyíltsággal beszél: „Nincsen csak egy igaz is [...] zsidók és görögök (pogányok) mindnyájan bűn alatt vannak” (Róm 3,9–10), s ebből a helyzetből csak a Krisztusba vetett hit által nyílik kivezető út. A burkolt beszédmód lehetővé teszi, hogy az apostol a „bűnös” kifejezést később a megszokottól eltérő módon és helyzetben használja. Mert itt még csak a döntő fordulatot készíti elő, csak a feszültséget teremti meg, hogy a végső felismerés, amire hallgatóit el akarja vezetni, annál megrázóbb és kijózanítóbb legyen.

A második felismerés az elsón alapul. A kissé szokatlan formába öntött, de különben sajátosan páli tanítás most hirtelen a visszájára fordul. A visszas helyzet abból adódik, hogy Pál a gondolatmenetet indító mondatban született zsidókról, és pogányok közül való bűnösökről beszél. A pogányokat minősítő „bűnös” jelzőnek itt döntő jelentősége van. Péter és társai magatartásukkal csak burkoltan utaltak arra, amit az apostol most nyíltan kimond. Azért húzódtak félre és különültek el pogány hittestvéreiktől, mert a Jakabtól érkezettek befolyására egyszerre tisztátalan bűnöst láttak azokban, akikkel addig együtt is ettek. De mi következik ebből, ha valaki már eljutott a döntő felismerésre, hogy ti. minden ember, úgy a zsidó, mint a pogány egyedül csak a Krisztusba vetett hit által igazul meg? Pál így fogalmaz: „ha pedig Krisztusban keresve a megigazulást (mi magunk is) bűnösöknek találhatunk, mint azok (a pogányok) is, avagy Krisztus a bűn szolgálja?”

Az antiochiai „jelenség” teológiai cáfolata (Gal 2,18–20)

Pál a szentségtelen gondolatot ellentmondást nem tűrő hangon visszautasítja: Távol legyen! Isten őrizz! A valótlan feltételezés viszont jelzi, milyen gyümölcsöt is terem az a vélekedés, a fordulatot jelző régi-új felismerés, melyből Péterék tette fakad. Mert ha a pogány bűnösökkel vállalt asztalközösség tisztátalanná teszi még a született zsidót is – hiszen ezért kellett elkülönülnie –, akkor Krisztussal nem az igazság lesz nagyobb, hanem a bűn. Krisztus tehát a bűnt szolgálja. Olyan képtelen állítás ez, amelyet Pál egy pillanatig sem tűr meg, de sem Péter, sem Barnabás, sem a többi zsidó származású keresztyén nem gondolt komolyan.

Az apostol a képtelen következtetést kettős indoklással utasítja el. A két egymást követő, *merttel* (γάρ) indított rövid szakaszban előbb negatív majd pozitív módon érvel a hit általi megigazulás igazsága és érvényessége mellett. Előbb azt bizonyítja, hogy az ember maga magát teszi a bűn szolgájává, ha Krisztuson kívül más alapra épít: azaz, nem Krisztus a bűn szolgája. Ezt az állítást erősíti meg a második szakaszban, pozitív értelemben, ahol kettős célt követ, és amelyet egy lélegzetvételre mond is ki. Mert ha Krisztus valóban nem a bűn szolgája, akkor a benne hívők sem azok. Másképpen fogalmazva: ha Krisztus Istennek él (Róm 6,10), akkor akik Krisztusban hisznek – legyenek bár született zsidók, vagy a bűnös pogányok közül valók – nem lehetnek a bűn szolgái.

Az előbb már utaltunk arra, hogy Pál az első indoklástól kezdve egyes szám első személyre vált. Noha még mindig a Péterék tette alapján érvel – ők azok, akik ismét felépítették, amit korábban leromboltak –, az igék személyragjaival jelzi, hogy a közvetlenül érintettek túl most általánosságban beszél. A kör éppen azáltal tágul, hogy a jelölt cselekvés Pálra a legkevésbé sem érvényes. Hiszen ő volt az, aki Péterrel szembeszállva őt a nyilvánosság előtt megintette. Ezért az egyes szám első személyű alany azokat jelöli, akik igazságukat a törvény alapján és nem Krisztus által keresik, és arra figyelmeztet: ami Antiochiában megtörtént némelyekkel, az megeshet bárkivel.

A cselekvő alany változásának azonban van egy másik oka is. A 17-ben a „mi magunk is bűnösnek bizonyulunk (találtatunk)” felelőssége Krisztust terhelné – Krisztus a bűn szolgája –, ha az apostol nem vetette volna el azonnal a szentségtörő gondolatot. Kié tehát a felelősség? A Jakabtól érkezetteké? A Péteré? Az egyes szám első személyű visszaható névmás egyértelművé teszi: „[...] önmagamat teszem bűnössé”, törvényszegővé (παράβατης). Mert törvényszegő az, aki egy konkrét parancsolatot megszeg, aki nem tartja tiszteletben a hagyományt. Aki pedig így tesz, csak magát okolhatja tettéért, a teljes felelősség őt illeti. Pál egyes szám első személyre váltva, általános értelemben emeli ki a törvényszegő személyes felelősségét.

Törvényszegővé akkor lesz valaki, ha teljesül a mondat előtagjába foglalt feltétel: „ha amiket lerontottam, azokat ismét fölépítem. [...]” A megigazulásról szóló tanítás alapján ez így foglalható össze: ha az elfogadott evangélium helyett ismét a törvényre támaszkodom, önmagamat teszem bűnössé. Ezt tették Péterék. Amikor a Jakabtól érkezettek befolyása alatt arra a következtetésre jutottak, hogy

a pogányokkal való asztalközösség törvényszegés, önmaguk felett mondtak ítéletet, a törvény alapján. A törvény ugyanis a bűn miatt adatott, hogy feltárja és néven nevezze a legkisebb vétséget is (Gal 3,19; Róm 5,20). Mert a bűn ismerete a törvény által van. De a helyzet még rosszabbra fordult. Péteréket a törvényből nyert felismerés arra készítette, hogy félrehúzódnak és elkülönüljenek, hogy ne legyenek többé résztársak a pogányok bűnében. Felismerve a vétket, engedelmeskedtek a törvény követelményének, igazságukat az előírások betartásával kívánták elérni: a törvény cselekedeteiből, és nem a Krisztusba vetett hitből. Ezzel bebizonyosodott, hogy Antiochiában lényegesen többről volt szó, mint az étkezési szokások körüli egyszerű különbözőségről. Egyetlen apró, addig jelentéktelen szabály mindent a visszájára fordított. Mert Péterék a törvény szerinti igazságot keresték, megfélemlítve arról, hogy a törvény cselekedeteiből egy test sem igazul meg. A bűnös pogányokkal szembeni igazságot keresték, a maguk törvény adta igazát, megfélemlítve arról, hogy senki sincs, aki a törvény cselekedeteiből igazza lenne, hanem csak a Jézus Krisztusba vetett hit által. Ezért, miközben a törvényre támaszkodtak és a törvény előírásait követték, önmagukat tették bűnössé. A Krisztusban adott megigazulás útját elhagyó ember fölött kimondott ítélet minden kétséget eloszlat: nem Krisztus a bűn szolgája. Ezen a felismerésen halad tovább az apostol a következő gondolatra, hogy megmutassa: Krisztus nem a bűn szolgája, így hát azok sem azok, aki benne hisznek.

II.

Az antiochiai eset bemutatásával induló, s mindvégig azon tájékozódó gondolategység kétségtelenül a 19–20 mesterien szerkesztett szakaszban teljesedik ki. Az apostol, miután néhány alapvető félreértést eloszlatott, a törvénytől független, a Krisztusba oltott élet igazságát állítja az olvasó elé. A Jézus Krisztusba vetett hit által megigazított élet nem vezet a bűnbe, mert noha teljesen szabad, csak Krisztuson tájékozódik, és csak Istenre néz. Pál gondolkodásának mélyégre vall, ahogy az új élet lényeges vonatkozásait csaknem egyetlen lélegzetvétellel összefoglalja.

Az egymást követő gondolati egységek összefűzésének lényegi-tartalmi jelentősége van. Előbb két önmagában ellentétes pólusú, a meghalni-élni igék feszültségére épülő gondolatot vezet fel az apostol, s az így nyert párhuzamhoz (19a–19b párhuzamos a 19c–20a-val) még egy lényeges megszorító kiegészítést fűz (20b), hogy elejét vegye minden hamis képzetnek. A mindegyre visszatérő „élni” (ζῶω) ige a szakasz egészének vezérmotívuma.

A perikópa szerkezete ez:

19a ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον,

19b ἵνα θεῶ ζῆσω.

19c Χριστῷ συνεσταύρωμαι

20αα ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ,

20αβ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός

20βα ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί,

20ββ ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ

20βγ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἔμοῦ.³

Első pillantásra feltűnik a νόμῳ ἀπέθανον és a Χριστῷ συνεσταύρωμαι kapcsolata. Meghalni a törvénynek annyit tesz, mint Krisztussal együtt megfeszítettni. Ugyancsak szoros viszony van a 19b és a 20a között is. Erről tanúskodnak az *ἐλμι* (ζῶω) ige „hogyan éljek” (ζήσω), „élek” (ζῶ), „él” (ζῆ) alakjai. A halál–élet ellentétére épülő két szakasz gondolati párhuzama ezzel nyilvánvaló.

A „meghaltam a törvénynek” (19a) tényfeltáró kijelentést, melyet az ἀποθνήσκω ige aoristos indicativus alakja jelöl, a ἵνα kötőszóval bevezetett célhatározói mellékmondat követi: „hogyan Istennek éljek” (19b). A ζήσω aoristos coniunctivus – az aoristos indicativusszal jelölt, már megtörtént esemény alapján – a benne kifejezésre jutó szándék szerint joggal várható, még csak kilátásba helyezett cselekvést írja le. A „meghaltam” ténye és a „hogyan éljek” váradalma között idői intervallum van, és ez a jelen.

A megfeszítettem (συνεσταύρωμαι) perfectumi alak olyan eseményt jelöl, mely a múltban lezárult, de hatása most is tart. A megfeszítés következtében a jelen állapot a halál. Erre az állításra a ζῶω ige két jelen idejű alakja következik, először tagadó, majd állító formában. Az első mondat alanya megegyezik a korábbi kijelentés alanyával: *ἐν*, míg a második alanya *Ὁ*: Krisztus. Az apostol úgy beszél a jelenről, hogy nem feledkezik meg annak közvetlen múltbeli előzményéről sem. A „megfeszítettem/nem én élek/Krisztus él bennem” eseménylánc nemcsak összeköti a „meghaltam a törvénynek, *hogyan* Istennek éljek” időben széteső, kétsíkú történést, hanem ki is tölti az idői pólusok között fennálló idői űrt azzal, hogy a jelenről nyilatkozik.

A Gal 2,19–20-at megelőző gondolategységből kiderült, hogy Pál kettős célt követ. Miközben igazolja, hogy Krisztus nem a bűn szolgája, azt is bizonyítani akarja, hogy a Krisztusba vetett hit által megigazult ember – noha a törvénytől szabad – szintén nem a bűn szolgája. A kitűzött célt azzal éri el, hogy megmutatja: a megigazított ember éppen azért halt meg a törvénynek, hogy Istennek éljen.

³ A Károli fordítás versbeosztása eltér a görög alapszövegétől. A gondolategységek jelölésénél a továbbiakban a görög versbeosztást követjük. Az összevetés megkönnyítéséért a magyar szöveg elé mindkét jelzést kitettük: a zárójeles a görög versbeosztást mutatja.

19a Mert én a törvény által *meghaltam* a törvénynek./

19b *hogyan* Istennek *éljek*./

20a (19c) Krisztussal együtt *megfeszítettem*./

20βα (20αα) *Élek* pedig többé nem én./

20ββ (20αβ) hanem *él* bennem a Krisztus;/

20αα (20βα) amely életet pedig most testben *élek*./

20αβ (20ββ) az Isten Fiában való hitben *élem*./

20αγ (20βγ) aki szeretett engem és önmagát adta érettem.

Ez úgy valósult meg, hogy Krisztussal megfeszítette bűnös *énje* megszűnt, és hogy csak Krisztus él. Ez utóbbi kijelentéshez még egy magyarázó, megszorító kiegészítés járul, ami ismét az *énről* szól. Mert Pál számára nyilvánvaló, hogy egyedül Krisztus az, aki valóban Istennek él (Róm 6,10b). Az értelmezési nehézség éppen abból adódik, hogy az apostol az Isten szolgálatába állított, teljesen elkötelezett életről Krisztusra nézve határozottan igenlően, az emberre, s így önmagára nézve is csak vonakodva, visszafogottan, egyrészt tagadóan (nem én élek), másrészt áttételesen (amit [pedig most] élek = ő [δὲ νῦν] ζῶ) nyilatkozik. Hogy a szerkezeti sajátosság hordozta jelentés hogyan bontható ki bővebben, azt csak a részletes elemzés tárhatja fel.

Az *én*, akárcsak a 18-ban nem az apostolt jelöli személy szerint, hanem általában a zsidó származású keresztyéneket, azokat akik igazságukat a Jézus Krisztusba vetett hit által nyerik el. Ezek közül való Pál, de Péter és a többiek is, amennyiben a Krisztusban kapott kegyelmet nem teszik hiábavalóvá (21. v.). Hiszen a 18-ban az apostol feltételesen jegyzi meg: „*ha*, amiket elrontottam, azokat ismét fölépítem”. Ha a feltétel nem teljesül, a 19 szerinti általános helyzet Péterre és társaira is érvényes: „a törvény által meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek”. Ez önmagában is elegendő ok a jelenlegi helyzetben való megmaradásra. Kétségtelen, hogy az ἐγὼ kiemelésével az egyes szám első személy nagyobb nyomatékot kap a 20α-ban, mint a 18-ban, ennek oka viszont az, hogy az *énnek* itt konkrét ellenpárja van: Krisztus. A szakasz tartalmi sajátossága alapján kétségtelen, hogy gondolategység főhangsúlyos kijelentése Krisztusról szól.

A 19a tartalmilag sűrített mondat – a törvény által meghaltam a törvénynek (διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον) – önmagában nem, hanem csak a Gal 3,13 és más párhuzamos igehelyek alapján értelmezhető.⁴ Különben a (meghaltam a) törvénynek (νόμῳ) dativus incommodi megszorító kitétel, mely a halál tényét csak a törvénnyel szemben, és nem az ember egész mivoltára nézve emeli ki, érthetlenné válik az okságra utaló kifejezés érvényessége miatt: „a törvény által” (διὰ νόμου). Pál ugyan arra tanít, hogy a törvény megjelenésével a világban, a parancsolatba foglalt tilalom okán felgerjesztett kívánságokban megmutatkozó bűn megölt engem (Róm 7,9–10). Közvetve tehát igaz, hogy a törvény halálhoz vezet (διὰ νόμου ἀπέθανον), hogy a betű megöl. „Mert mikor a testben voltunk – mondja Pál –, a bűnök indulatai a törvény által dolgoztak a mi tagjainkban, hogy gyümölcsözzenek a halálnak” (Róm 7,5). „Mert akik törvény cselekedeteiből vannak, átok alatt vannak”, mert „meg nem marad mindazokban, amik megíratk

⁴ Schlier, H.: *Der Brief an die Galater*. Leipzig, St. Benno-Verlag GmbH, Lizenzausgabe des Verlages Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen, 1967⁴. 101. (A továbbiakban: Schlier: *Galater*.) Hasonlóképpen Mußner, F.: *Der Galaterbrief*. Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament: Apostolgeschichte und Briefe. Ungekürzte Sonderausgabe. Freiburg im Breisgau; Basel; Wien, Verlag Herder, 1974. Herstellung: Alföldi Nyomda AG, Budapest / Ungarn, 2002. 180. (A továbbiakban: Mußner: *Galaterbrief*.)

a törvény könyvében” (Gal 3,10). Pedig nyilvánvaló, hogy aki azokat cselekszi, csak az él általa (Gal 3,12). Míg tehát egyrészt igaz, hogy a törvény halálhoz vezet, másrészt azt látjuk, hogy a törvénynek meghalni csakis a Krisztus halálában való részesedés által lehet: „Krisztus váltott meg minket a törvény átkától, átokká lévén érettünk; mert meg van írva: Átkozott minden, aki fán függ” (Gal 3,13); „Azért atyámfiai, ti is meghaltatok a törvénynek a Krisztus teste által, hogy legyetek máséi, azéi, aki a halálból feltámasztatott, hogy (ἵνα) gyümölcsöt teremjünk Istennek” (Róm 7,4). „Tudván azt, hogy a mi ó emberünk övele együtt megfeszítettett, hogy (ἵνα) megerőtlenüljön a bűnnek teste, hogy ezután ne szolgáljunk a bűnnek. Mert aki meghalt, felszabadult a bűn alól” (Róm 6,6–7). A „meghalni a törvénynek a törvény által” eseménye egyetlen célra néz: az Istennek szentelt élet megvalósulására (θεῶ ζῆσω, dativus commodi). Nyilvánvaló, hogy itt az etikai elkötelezettségen túl más jelentős gondolat is kifejezésre jut: az élet odaszentelése, az önátadás, az Istenre hagyatkozás, a teljesen Istenre irányuló élet inkább viszonyt jelöl, semmint pusztán etikai jelentéstartalmat.⁵ A tágabb szövegösszefüggésre figyelve, a szokatlan kifejezésmód arra szolgál, hogy véget vessen a törvény rendelkezéseinek betartási kötelezettsége körül kialakult vitának, és egyszer s mindenkorra elejét vegye a törvényeskedő, elkülönülő magatartásnak. Mivel a keresztyének meghaltak a törvénynek, a törvény nem lehet kötelező érvényű. De erre nincs is szükség, mert a keresztyének éppen azért haltak meg a törvényre nézve, hogy (ἵνα) Istennek éljenek. A helyzetet az élezi ki igazán, hogy az apostol az antiochiai vita végérvényes lezárására legfőbb érvként a törvénynek éppen a törvény általi megszüntetését hozza fel. Istennek élni igazán csak a törvény adta kötöttségtől szabadon lehet. A különösen hangzó tétel igazságát az apostol további állításai támasztják alá: a 19c a 19a-t, míg a 20a a 19b-t világítja meg.

A Krisztussal együtt történő megfeszítettetés sajátosan Páli gondolat, az előbbi tétel elsődleges magyarázata: akik Krisztussal együtt megfeszítettettek, azokra nézve igaz, hogy meghaltak a törvénynek. A kifejezés a Gal 2,19c szerinti „tisztá” formában még csak a Róm 6,6-ban olvasható. Ott viszont a bűnnek való meghalás gondolata áll a középpontban. Hasonló motívumra épül a Gal 5,24 és a 6,14 is, de a különbség első pillanatra nyilvánvaló. A Róm 6,6 keresztséggel való kapcsolata alapján a magyarázók egy része arra gondol, hogy a Krisztussal együtt történő megfeszítettetés – úgy ott, mint itt is – a keresztségben megy végbe, alapvetően magában hordozza az új élet gondolatát is, s mint olyan minden keresztyén „természetes” adottsága.⁶ Mások – a Krisztus halálának a keresztséggel való kapcsolata alapján – a Krisztusba való befoglalás (inkorporáció) és az Ő kereszthalálának javaiban való részesedés képzetét tekintik annak az alapnak, amelynek segítségével a σὺν Χριστῷ eseménye értelmezhető.⁷ Tény, hogy olyan objektív, az

⁵ Mußner: *Galaterbrief*. 180, különösen az új élet etikai vonatkozását domborítja ki, mely egzisztenciálisan az isteni imperativus iránti engedelmességben szemlélhető.

⁶ Uo. 183.

⁷ Különösen Ridderbos, H. N.: *Aan de Romeinen*. Kampen, Kok, 1959. 134.

emberi akarást, döntést, igyekvést megelőző valóságról van szó, amelyet csak Krisztus kereszthalálának egyszerűségéből és egyediségéből lehet magyarázni. A Gal 3,13 alapján elsősorban a bűnös megigazításának jogi vonatkozására gondolhatunk itt: „Krisztus váltott meg minket a törvény átkától, átokká lévén értünk; mert meg van írva: Átkozott minden, aki fán függ.” Mivel Krisztus meghalt értünk, régi életünk tartozása és annak következményeként az ítélet, az elvettetés, az átok, nem terhel többé. A törvény követelménye ezzel megszűnt, a bűn egyeduralma megtört. Erre utal Pál, amikor a törvénynek, illetve a bűnnek való meghalásról beszél. Aki meghalt, szabad a törvénytől, mert a halttal szemben a törvény elvesztette kényszerítő erejét. Aki pedig meghalt, attól bűneit, tartozását sem lehet számon kérni, következésképpen a bűn is elvesztette hatalmát a halott felett.⁸ Itt érdemes egy pillantást vetni a Róm 6,6, illetve a Gal 2,19c párhuzamossága ellenére is fennálló különbségre.

A Róm 6,6 az ó emberünk megfeszítettetéséről szól, s a kitűzött cél – a megfeszítettés tényéhez kapcsolt megváltó akarat, a cselekvésbe benne foglalt szándék és az azzal együtt várható fejlemény – az, „hogya (ἵνα) megerőtlenüljön a bűnnek teste, hogy ezután ne szolgáljunk a bűnnek”. Az ó ember itt a keresztyének múltját jelenti: azt a megváltás előtti bűnös múltat, mely a Krisztus halála által, és az Ő halálában való részesedés által eltöröltetett. Ez azért történt – az apostol itt egy negatív kitételrel él –, hogy a múlt terhétől felszabadult ember ezután *ne* a bűnnek szolgáljon. A főhangsúly kétségtelenül a múlt terhétől való szabadságon van, s erről tanúskodik a 6,7 jogi vonatkozású kijelentés is: „Mert aki meghalt, felszabadult a bűn alól.” Feltűnő, hogy az új életről itt még csak visszafogottan, és csak negatív értelemben szól az apostol. (Az ó emberünk Krisztussal történő megfeszítettését még követnie kell, követni fogja a bűn testének megerőtlenedése, és a bűn további szolgálatának elutasítása.) Ezzel szemben a Gal 2,19c más szempont szerint írja le a keresztyének életét. A Krisztussal történt megfeszítettetés már nemcsak ó emberünket érinti, hanem jelen helyzetünket, egész mivoltunkat. Noha a cselekmény a múlt eseménye, annak eredménye most is előttünk áll: a hangsúly főképpen a jelen helyzeten van. Aki megfeszítettett Krisztussal, arra nézve érvényes: „élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus”. Azt látjuk tehát, hogy a Róm 6,6 inkább a Gal 19a–19b-ben jelölt helyzetet írja le, noha a célhatározói mellékmondat pozitív kitételében kifejezésre jutó váradalom (Gal 19b – „hogya Istennek éljek”), jóval túllépi a múlttól épphogy csak elhatárolódó, negatív formába öntött célkitűzés jelentéskörét (Róm 6,6 – „hogya megerőtlenüljön a bűnnek teste, hogy ezután *ne* szolgáljunk a bűnnek”). Ehhez képest a 19c egy új helyzetet tár fel: a Krisztussal megfeszített ember új életét tartja szem előtt; azt az életet, amelyben már megvalósult a bűn testének megerőtlenedése és a bűn szolgálatának feladása, sőt, amely pozitív módon már az Istennek szentelt életre is kitekint. Ez jut kifejezésre a 20aα–20aβ paradoxonjában: „élek pedig többé nem

⁸ Vö. Haacker, K.: *Der Brief des Paulus an die Römer*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament; 6. Leipzig, Evangelischer Verlagsanstalt, 1999. 129.

én, hanem él bennem a Krisztus”. A 19c perfectuma (συνεσταύρωμαι) – szemben a Róm 6,6 aoristosával (συνεσταυρώθη) – innen érthető. A Krisztussal történő megfeszíttetés hatása a jelenben Krisztus feltámadásán és életén nyugszik. A kereszten történt megváltás, mely egy meghatározott célra néző új jogállást teremtett, az ember egzisztenciájában az élő Krisztus által hatékony (effektív). A Róm 6,6-ban még széteső, időben kétsíkú eseménysor, itt egyetlen eseményláncá szerveződött. A megfeszíttetés ténye (ind. aor.) alapján várható további fejlemény gondolata helyébe (Róma 6,6), most a kereszthalál által indukált, és az élő Krisztus által megvalósított és fenntartott helyzet képzete lép (Gal 2,19c–20α). Aki megfeszíttetett, az meghalt; csak a Feltámadott él. Aki a törvény által meghalt a törvénynek, halott, felszabadult a bűn alól (Róm 6,7). Aki feltámadott, az él, és egyedül csak Ő élhet Istennek. Az Istennek szentelt élet olyan új életvalóság, amit az apostol csak Krisztus (bennünk való) életével képes kifejezni. Ilyen tulajdonképpen értelemben vett élet egy sincs az Ő életén kívül. Ezért helytelen így szólni: Krisztus által *énem* megszűnt létezni, ezért **BENNEM** most Ő él. Helyesebb azt mondani: ahol Istennek szentelt élet mutatkozik, ott csak Krisztusról lehet beszélni: rólam, magamról egyáltalán nem.

Az „élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus” paradoxon a szakasz egészének csúcspontja. A mindkét tagmondatban hangsúlyos δέ kötőszó ellentétes, jobban mondva helyesbítő, kiigazító jelentésű.⁹ Az első δέ a 19b váradalmával kapcsolatos kiigazításra vonatkozik („hogy Istennek éljek”). Ezzel ellentétben hangsúlyozza, hogy a 19a-ban („meghaltam a törvénynek”), illetve a 19c-ben („Krisztussal együtt megfeszíttettem”) kifejezett állítás továbbra is érvényes: maghaltam, megfeszíttettem, tehát nem élek. Olyan helyzetet jelöl, amelyben az apostol az előző kitétel alapján („meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek”) most arra készül, hogy az ember Istennek szentelt életéről szóljon (Krisztussal együtt megfeszíttettem, és Istennek élek), de meggondolva magát, visszakozik: élek ... vagyis (δέ) nem én – ezt így nem mondhatom –, hanem (δέ) él bennem a Krisztus. Az ember számára elérhetetlenül magasra emelt mércét az apostol rögtön alacsonyabbra állítja azzal, hogy az ἐγώ helyébe Krisztust helyezi. Ha valakiről elmondható, hogy Istennek él, hogy életét teljes önátadásban Istennek szenteli: csakis Krisztus az, akire gondolni lehet. Nyilvánvaló, hogy az apostol a feltámadott Krisztusra tekint, akit a Lélektől nem szabad teljes mértékben elkülöníteni.¹⁰ Hogy ez a megállapítás a Gal szövegösszefüggése szerint is helyénvaló, kiténik abból, hogy a 3,1–5-ben az apostol már nem a feltámadott Krisztust, hanem a Lelket tekinti annak a hatalomnak, aki által Isten „hatalmas dolgokat művel” a galáciabeliek között. Ha megváltott életünkben van valami jó, értékelésre méltó, esetleg kiváló, nagyszerű, erőnk, képességünket maghaladó, vagy a még

⁹ Vö. Mußner: *Galaterbrief*. 182.

¹⁰ Burton, E. W.: *The Epistle to the Galatians*. A Critical and Exegetical Commentary. The International Critical Commentary. Edinburgh, T. & T. Clark, 1971. 137. (A továbbiakban: Burton: *Galatians*.)

mindig fennálló nyomorúságos természetünkre rácsafoló, abban – Pál szerint – egyértelműen Isten, illetve Krisztus hatalmas munkája nyilvánul meg. Ezt a gondolatot támasztja alá a következő vers visszafogottabb, kiegyensúlyozottabb hangvétele, ahol Pál arról szól, ami a megváltott, megigazított embertől telik. Hogy ebbéli ténykedésében is egyedül Krisztus hordozza őt, az a továbbiakból világosan kitűnik.

Az „él bennem a Krisztus” kijelentés nem tekinthető a 19–20 zárszavának. A megkezdett gondolatot Pál a 20b-ben megszakítás nélkül továbbvezeti, hogy az Istennek szentelt életről most egy más szempont szerint nyilatkozzék. Érdeemes megfigyelni, hogy a megváltott ember létét a Krisztussal való lényegi eggyé válás ontológiai síkján értelmező túlfűtött, misztikus képzetet („él bennem a Krisztus”) az apostol két ízben is korlátozza, illetve helyesbíti. A szakasz az Istennek szentelt élet motívumával indul („meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek”), és az ember számára nyitott, még elérhető életlehetőség gondolatával zárul („amely életet pedig most testben élek, az Isten Fiában való hitben élem [...]). Az apostol rövidre zárja a kört. Az indító és a záró gondolat egyaránt viszonyulást fejez ki, nem létállapotot. Az alapmotívum tehát, amelyből az apostol kiindul, és amelyhez vissza is tér a *reláció*, s az erre ráfelelő gondolat a *participáció*. A Krisztusra tekintő élet részesedik Krisztus ránk tekintő életéből: az Isten Fia kereszthalálában tanúsított engedelmességéből. Ez nem ugyanaz, mint a teljes, misztikus életegyesség, az egyszer s mindenkorra megvalósult feltétlen életközösség, az én és Krisztus lényegi eggyé olvadása, melyet egy belső élmény tanúsít. Más jelent Krisztus halálában és életében részesedni, és ismét más jelent vele eggyé lenni. Miközben földi életemben Krisztusra tekintek, részesedem az Ő keresztfán tanúsított engedelmességéből, Isten iránt elkötelezett életéből.

Az új gondolategység (20b) a δέ kötőszóval kapcsolódik az előzőkhöz. A partikula itt is helyesbítő, kiigazító jelentésű: „amit pedig (δέ) e testben élek”. A vῦν (most) időhatározó-szó nem eszkatologikus jellegű, hanem akárcsak az οὐκέτι (többé nem, már nem) a jelenlegi helyzetre utal, az „él bennem a Krisztus” jelen idejére. A gondolatindító vonatkozó névmási szókapcsolat – amit (pedig most) élek = ő (δέ vῦν) ζῶ – különböző módon értelmezhető: 1. főnévi értelemben az *élet* fogalmával adható vissza;¹¹ 2. megszorító, minősítő kitételként az ember *jelenére* utal, szemben az igazi, a tulajdonképpeni, a még csak eljövendő, örök, eszkatologikus étellel;¹² 3. az ἐν πίστει-jel együtt a keresztyén egzisztencia jellegzetes kifejezője.¹³ Az ἐν σαρκί nem áll ellentétben az ἐν πίστει-jel – azaz nem az ember régi és új élete áll szemben egymással –, hanem az embert testi mi-

¹¹ Burton: *Galatians*. 138.; Longenecker, R. N.: *Galatians*. Word Biblical Commentary; 41. Dallas, Texas, Word Books Publisher, 1990. 93. (A továbbiakban: Longenecker: *Galatians*.)

¹² Mußner: *Galaterbrief*. 183.

¹³ Schlier: *Galater*. 102.; Martin, J. L.: *Galatians*. The Ancor Bible; 33A. New York, Doubleday, 1997. 259.

voltában, evilági, földi egzisztenciájában jellemzi. Az „amit testben élek, hitben élem” gondolatpár a hittől áthatott jelenvaló életről szól. Ez az élet semmivel sem jelentéktelenebb annál, amit az apostol az imént az „élek pedig nem én, hanem él bennem a Krisztus” kijelentésben megfogalmazott. Sőt, azt is mondhatnánk, hogy ez a keresztyén ember tényleges, valóságos élete: annak az Istennek szentelt életnek az antropológiai oldala, és annak az engedelmességnek az „előudvara”, amit az „él bennem a Krisztus” mondat kifejez. Semmi okunk tehát arra, hogy ezt az életet leértékeljük, hogy másodlagosnak, jelentéktelennel vagy elhanyagolhatónak tekintsük, és szembehelyezzük a tulajdonképpeni, teljes értékű, még csak jövőbeli eszkatologikus étellel, amit az egyes magyarázók szerint az „él bennem a Krisztus” képzele kifejez.¹⁴ Az egymást követő két kijelentés még a szembetűnő tartalmi különbség ellenére sem oltja ki egymást, sőt inkább kiegészíti, árnyalja, pontosítja a másokban kimondott igazságot, mégpedig a szakasz első mondatában megfogalmazott alaptétel szerint.¹⁵ Hiszen Pál alapjában véve az Istennek szentelt élet megvalósulásáról beszél, amely noha Krisztus élete bennünk, nem kevésbé a mi életünk is, amelyet most testben-hitben élünk. Legyen bár az „él bennem a Krisztus” kijelentés a szakasz legemelkedettebb, s ezért leghangsúlyosabb mondata, nem válhat az értelmezés sarokkövévé, függetlenül az adott beszédhelyzettől és a konkrét szöveggörnyezettől. Éppen ezért óvatosan kell fogadnunk minden olyan magyarázatot, mely Krisztus életéről úgy nyilatkozik, mint a megigazitottak új, eszkatologikus életéről, a létezésnek olyan módjáról, vagy állapotáról, amely a feltámadott Krisztus megdicsőült létével bármilyen szinten is azonosítható lenne. Erre az eredményre vezet a Kol 3,4-re építő magyarázat.¹⁶ Eszerint a mi tulajdonképpeni létünk a feltámadott Krisztus élete bennünk, amely noha most még a Krisztusban a mennyekben elrejtett élet, mindazonáltal ténylegesen adott, elrejtettségében is jelenlévő, s a Lélek és a hit által fokozatosan kibontakozó új valóság.

A mondatkezdő neutrum (ὁ) nem állapotot jelöl, hanem olyan dinamizmust, mely magában hordozza a kibontakozás lehetőségét.¹⁷ Helyesebb tehát a ὁ ζῶ aktív igei jelentését megőriznünk, és nem az élet főnévvel fordítanunk: amit élek. A πίστις itt bizalmat jelent: Krisztusra figyelő, Krisztuson tájékozódó és szüntelenül rá hagyatkozó magatartást, nem hittartalmat. Az alapgondolathoz képest „visszalépést” jelent, hogy a cselekvés nem közvetlenül Istenre, hanem Krisztusra irányul: a „hogy Istennek éljek” merész célkitűzést a visszafogottabb és szerényebb Krisztusra tekintő bizalom képzele váltja fel, elhagyva az erkölcsiség magaslatát, és jobban kidomborítva az élet irányultságának, a ráhagyatkozásnak és a

¹⁴ Schlier: *Galater*. 101.; Mußner: *Galaterbrief*. 183.

¹⁵ Másképpen ítél Mußner: *Galaterbrief*. 182., aki fenntartja az „él bennem a Krisztus” kijelentés viszonylagos függetlenségét, és hangsúlyozza a szöveggörnyezet etikai tartalma ellenére is fennálló, kifejezetten ontológiai jelentését.

¹⁶ Különösen Schlier: *Galater*. 101.; Mußner: *Galaterbrief*. 183.

¹⁷ Mußner: *Galaterbrief*. 183., 75. jegyzet.

ragaszkodásnak a gondolatát. Az ἐν πίστει szókapcsolat az ismétlődő *élek* (ζῶ) igéhez járulva tovább fokozza a mondatkezdő neutrum keltette dinamizmust.

Jóllehet a szakasz főhangsúlyos mondata a ζῆ δὲ ἐν ἡμοῖς Χριστός marad, a pillanatra uralkodóvá váló, a konkrét cél és irány nélkül önmagában is elégséges állandóság képzetét („él bennem a Krisztus”) feloldja és felváltja az a célirányos mozgalmasság, mely a ἵνα θεῶ ζῆσω felől indul, és a ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ kijelentésbe torkollik, s amely a viszonyulás motívumához visszatérve nemcsak megerősíti azt, hanem a kölcsönösség gondolatával ki is egészíti. Ezért nem szabad az ἐν πίστει kifejezést úgy érteni, mintha az egyfajta közeget, életteret, létszférát jelentene, amelyben az új élet megvalósul. Helyesebb az ἐν πίστει ζῶ szókapcsolat egészét igei kifejezésként magára az új életre vonatkoztatni. Ez azt jelenti, hogy a megváltott ember nem a hívés állapotában éli eszkatologikus új életét, mintha magában a hitben, mintegy a jövő elővételezéseként a Jézus Krisztus feltámadott, dicsőséges élete válna láthatóvá. A megváltott ember egyszerűen bizalommal van Krisztus iránt, ahol a hitben fogant bizalom a Jézus Krisztus Istenre tekintő, engedelmes életének a megnyilatkozása. A Krisztushoz ragaszkodó hitben annak a Jézus Krisztusnak az élete mutatkozik meg, aki Istennek él, aki engedelmességében önmagát adta értünk, és akit az Isten feltámasztott a halálból. Egyszerűbben fogalmazva azt mondhatjuk, hogy a megváltott ember új élete nem egy új lényegiség, hanem egy új viszonyulás, nem létállapot, önmagában fennálló adottság, hanem dinamikus, folyamatos ráfelelés: szakadatlan tükrözése annak az önmagát megüresítő, elkötelezett szeretetnek, amelyet maga Jézus Krisztus tanúsított irántunk.¹⁸

Ezt a jelentést erősíti meg a Pál szóhasználatától idegen ἀγαπάω és παραδίδωμι kifejezéseknek a szövegösszefüggésbe való beágyazódása (ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν.¹⁹ A hit 1. Isten Fiára tekint, 2. arra az Isten Fiára, „aki szeretett engem és önmagát adta érettem”.²⁰ Hitünknek (bizodal munknak) alapja és táplálója a minket mindhalálig szerető Krisztus élete, aki önzetlen önátadásban önmagát adta értünk, s ez azt jelenti, hogy az ember hitében mindig az Istennek élő, engedelmes Krisztus élete tükröződik, és a megfeszített Krisztus élete van jelen. Az „él benne a Krisztus” a bennem felgerjesztett hit, a Krisztushoz forduló, és csak rá tekintő bizalom *ajándék* jellegét emeli ki egyedülálló és megismételhetetlen módon. Noha Pál itt a feltámadott Úrról beszél, Őt mégis a megfeszítettként látja. A halálból feltámadott és mindörökké élő Isten Fia az, aki szeretetének va-

¹⁸ Találónan jegyzi meg Longenecker: *Galatians*. 93–94: “Its basis is the faith/faithfulness of Jesus Christ (διὰ/ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, v 16); its response is that of a commitment of belief (καὶ ἡμεῖς εἰς Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, v 16); and its atmosphere is one of wholehearted fait or trust (ἐν πίστει).”

¹⁹ Vouga, F.: *An die Galater*. Handbuch zum Neuen Testament; 10. Tübingen, Mohr Siebeck, 1998. 62. (A továbbiakban: Vouga: *Galater*.)

²⁰ Schlier: *Galater*. 102.; Vouga: *Galater*. 61–62.

lóságát a kereszthalál tényében egyszer s mindenkorra megbizonyította (Róm 1,3–4). Miközben ezt tette, Isten iránti engedelmisségben és az isteni akaratra való feltétlen ráhagyatkozásban egész valójával Istennek élt. A Krisztus istenfiúsága kiemelésének ez a konkrét értelme. Így látható meg Krisztusban egyfelől a teljesen Istennek szentelt, egyedül az Ő szolgálatába állított élet, másfelől a végremehetetlen szeretetből az emberért hozott áldozat. Erre a tetre csak Krisztus képes. Ez egyedül a Krisztus élete. Ezért visszakozik Pál, és ahelyett, hogy az ember Istennek szentelt életéről szólna, Krisztusról szól, az emberről pedig csak annyit állapít meg, hogy Krisztus iránti bizalomban él. De ez a hívő bizalom sem más, mint Krisztus életének megnyilatkozása, emberlétünkön, testi mivoltunkon, evilági, földi egzisztenciánkon való visszatükröződése: nem valódi, tökéletes mása, hanem csak visszfénye az Ő életének. A képlet tehát, amit az apostol vázol, ez: Én a törvény által meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek. Ez úgy valósul meg, hogy miközben én bízó, hálás szívvel hitben Krisztusra tekintek, hozzá ragaszkodom és rá hagyatkozom, részesedek Krisztus Isten iránt elkötelezett életéből és engedelmisségéből, anélkül, hogy ez az élet és engedelmisség egészen és végérvényesen az enyém lenne. Ezért nincs helye semmi dicsekvésnek. Ezért nem töröltethetik el az Isten kegyelme. Ezért nem lehet és nem lesz hiábavalóvá Krisztus kereszten hozott áldozata sem (21. v.).

Ha valaki túl okosnak képzei magát, hogy meg tudja mondani az igazságot, rövid időn belül végtelen zavarba jut. Ezer tévelygő békésen megférhet egymás mellett, de az „Igazság” nem tűrhet egyetlen tévelygőt sem. Kalapácként zúz szét minden hazugságot.

Testvérek! Olvassátok az Igét! Leginkább azokra a bibliai helyekre figyeljete, amelyek a legtöbb fájdalmat okozzák nektek.

C. H. Spurgeon: *Az ember Krisztusban is csak ember*. Aforizmak. Sárospatak, 2002.